

ס פ ר

פחד יצחק

מ א ת

הוד כבוד אדוננו מורנו זרבינו כש"ת
מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצוקללה"ה

ש ע ר י ר ח ה א י ת נ י ם

דברי תורה בהלכות דעות וחובות הלכות
בעניני א ד י ו ם ה כ פ ו ר י ם

יצא לאור ע"י

ה מ ו ס ד נ ו ר א ר י ה

בעריכת הוועד המסדר

ת ש מ " ז

כ.ה, כ.ח, ע.ח, ע.ט, כ.כ, ע.כ, ע.ל, ע.א, ע.ב, כ.ח ע.ח כ.ה, ע.א, י.א
ע.כ, ע.ט, י.ח, ע.א

לה' הארץ ומלואה
מספרי
דוד אבנר

תוכן המאמרים

החלט הקבלה להבא המדובר עליו באדר"ג; והמדרגה היחסית שהיא בכלל הסוגיא ד"ולחושבי שמו".
דקדוק דברי רבינו יונה על מתני' דמעשיו מרובין מחכמתו.
ההכרה כללית בזיקת סגולותיה של כנס"י להמצב של קבלה להבא;
הנוצר בנפש על ידה, ולבו של תלמיד חכם.

טאמר ה :

פ ר ק א

שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וגו' קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
ליגלג אותו תלמיד וכו' אל בא ואראך דוגמתן בעולם הזה.
(אמונת אחרית הימים היא נשמתה-נשימתה של כנס"י)
עשאה כמצולה שאין בה דגים; דוגמא בהאי עלמא לעלמא דאתי

פ ר ק ב

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.
נימריה וכו' לא נימריה וכו' התקינו שיהיו אומרים בחשאי; ודבריו המרעישים של המהר"ל.
דברי רבותינו המפורשים המראים ההיפך.
שינוי דין ה"עונים" אחר ההזכרה במקדש מבגבולין.
חילוף באופני שם אדנות; ובפירוש התיבות "שם כבוד מלכותו".
חיוב ה"עונים": הבו גודל לאלקיננו; זכר צדיק לברכה, התפשטות הגדולה. — ואפשרות קיומה באמירת ברוך שם.
דברי הגר"א בכוונת קריאת השם בעלמא ובק"ש; יחוד שבח האחדות.
שלימות קבלת מלכות שמים דוקא בצירוף הנתינת ברכה של בשכ"מ — כפי דרכו של המהר"ל בזה; ודימוי שבח האחדות והזכרת השם במקדש.

(האומר ק"ש נידון גם כשומע).

נימריה וכו' ולא נימריה וכו' לאור הנ"ל; מבחינת המחשבה ומבחינת הפה; והתיקון בחשאי.
מניעת קול רם: מבחינה אחת מצד הנשגביות שבו, מבחינה השניה מצד ההגבלה שבו והבושה.

אשר זה הוא מילוי תפקידה, שייכת היא למתן תורה. וזה הוא חג הקציר, על שם העבודה והשגת השלמות על ידה. והחזרת השליחות של כנסת ישראל אצל משלחה, כשתשוב כנסת ישראל אל משלחה באחרית הימים, כאשר יושלם המעגל, ותאמר לו עשיתי שליחותך, שייכת היא לחג הסוכות. וזה הוא חג האסיף, על שם החזרת הרכוש אשר בשדה לבית בעליו.

סוכות קראו
סוכות
207

ב. שורש זה שלמדנו מתוך דבריו של המהר"ל, מנהיר הוא את עינינו במאמר חכמים על הסוכות של ביאת עזרא. דכך כתוב בנחמיה: „ויעשו כל הקהל השכים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד“. ובא על זה מאמר חכמים אפשר בא דוד ולא עשה סכות, עד שבא עזרא. אלא דבעו רחמי על יצרא דעבודה זרה ובפלוהו. ואגין זכותא עליהו כי סוכה. יעוין שם היטב שילהי ערכין. ואין לדברים הללו שום פירושו. דהרבה פעמים מצינו דזכויות של מצוות ומעשים טובים מגינים ומצילים בלי דמיונות וכלי היקישים. וזה הוא פשוט בכל המקומות. ואיזה טעם יש בדבר, כי דוקא הגנת-זכות זו נתפרשה בכתוב בתור קיום מצות סוכה, דמקרא מלא דבר הכתוב ויעשו כל הקהל סכות. וישבו בסכות. אלא שלאמתו של דבר, כל אוון קשבת תבחין מתוך מאמר זה, את שורש דבריו של המהר"ל. כי התבוננות עמוקה בענין זה תורה לנו, כי עובדא דעזרא בביטול יצרא דעבודה זרה, עומדת היא יחידה ובודדה, בין כל העובדות והמאורעות מימות בראשית של יצירת אדם, עד אחרית הימים של גאולת אדם. בכל שלשלת המאורעות של ימות עולם, אי אפשר למצוא משל, דמיון או דוגמא, לענין זה של יצר שנתכפל. כי על כן ביטול היצר שייך לאחרית הימים. וכל ספרי הנביאים מלאים מזה. הרחקת הצפוני, הפיכת לב האבן ללב בשר, מילתה של ערלת הלב וכדומה, הן חזיונות של אחרית הימים. חזיונות-נבואה הללו של ביטול היצר באחרית הימים, הן גם חזיונות החזרת שליחותה של כנסת ישראל אצל משלחה. ביטול היצר הוא הוא ה„עשיתי שליחותך“ של כנסת ישראל. ואם נבקש בתוך המאורעות של ימות עולם, ענין של גמר שליחות אצל כנסת ישראל, לא נמצא

היא נחמתם של המים התחתונים בניסוך המים בחג. הגניחות והיללות ו"פלגי המים" שהורידו עיניהם של ה"מים-התחתונים", מתוך הצעקה האיומה "אנן בעינן למיהוי קדם מלכא", — ממאנים הם להתנחם עד מועד חג הסוכות, אשר בו ענני הכבוד מקיפים את כנסת ישראל. וכמהלכת של מדת הכבוד גנוזה היא תקיפותם של הרחוקים על הקרובים, ושל התחתונים על העליונים. ולכן דוקא בצלם של ענני הכבוד, עולים הם המים התחתונים על המזבח, אשר המים העליונים לא יגיעו לעליה זו לעולם. ומתוך כך מתהפכים הם ה"פלגי מים" של מרירות הצעקה על הריחוק, ונעשים ל"פלגי מים" של דמעות גיל ובכיה-של-שמחה. הבכיה של השמחה הזו, היא ניסוך המים; השמחה של הבכיה הזו, היא שמחת בית השואבה.

הגניחה ענין הכבוד
ק"ז - תש"ז

ד. וחוזרים אנו מכאן להתחלת הדברים, להאבקות של אור של שמחת בית השואבה, שלא מצינו דוגמתן בשאר שמחות, "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין ואבוקות של אור בידיהם". אמנם, לאחר שהקשיבה אזנינו לקול הפנימי העולה אלינו מתוכה של שמחת בית השואבה, מוצאים אנו כי המקור אשר ממנו נובע ריקוד-האור הזה מכוון הוא ומיוחד לשמחת בית השואבה דוקא. "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין ואבוקות של אור בידיהם", כלומר, האבוקות של אור מטביעות את תכונת הכבוד על ריקוד שמחת בית השואבה, כמו שמצינו שהאור יוצר את השראת הכבוד, שנלמד דבר זה מקרא דישעיה שנאמר שם "באורים כבודו השם". והם הם הדברים, כי זה באמת חידושה של שמחת בית השואבה כלפי שאר שמחות, שעומדת היא במיוחד ובמסוים בסודה של מדת הכבוד, מפני שרק בשלטונה של מדת הכבוד גרידא, גנוזה היא עדיפותם של רחוקים שנתקרבו על גבי הקרובים דמעיקרא. ועדיפות זו היא המביאה על גבי המזבח את המים התחתונים דוקא. ובהתאם לזה מדברים אנו על שני סוגי ריקוד: מעגל של ריקוד בתור תנועה של שמחה במי שנמצא במרכז העיגול, ומעגל של ריקוד בתור תנועה של כבוד לזה הנמצא במרכז העיגול. עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והקב"ה יושב באמצע. ומעגל הריקוד של שמחת בית השואבה, הוא תנועה של שמחה למען גילוי כבודו של ה"יושב באמצע". באורים כבודו השם. והדברים מאירים.

עד כאן לשונו של הרמב"ן. הנה לפנינו שתי השיטות באופן מתן לוחות שניות. שיטה ראשונה אומרת, כי במתן לוחות שניות היתה בו בריתות-ברית שלימה, כדרך הברית הראשונה שהתקיימה בששי בסיון בשעת עשרת הדברות. ולעומתה אומרת היא שיטה שניה, כי במתן לוחות שניות לא היה בו אלא חידוש הברית מצד אחד, דהיינו מצד כנסת-ישראל, מפני שישראל היו אותו הצד שביטל את הברית הראשונה, וכשהם חזרו בתשובה, והקב"ה מחל להם, שפיר נתקיימה בידם הברית הראשונה. ומדברי שתיהן למדנו, שנתחדשה עליהם תורת ברית בשעת מתן-לוחות שניות. וברית זו בודאי שהיא ברית-תורה. ומצינו לחכמים שקראו שם לעוד ברית שהתקיימה שם „ברית שלש עשרה“, שבודאי היא ברית הסליחה והתשובה. ועיין עוד היטב בדבריו של הרמב"ן בפרשה ל"ד פסוק ל"א, בסוף הדיבור שם שכתב שם על מה שנאמר שם בתורה „וידבר משה אליהם“. והנה הפסוק הזה הוא מאמר סתום, שנכתב בלשון מאוד סתמי, שדבר אליהם, ולא פירש מה דבר. ובכדי לפתוח סתימות זו כתב הרמב"ן בזה הלשון: „ודבר משה אליהם דברי שלום, ובשרם בפליחת עונם ובלוחות שהוריד“. הרי בהדיא, שישראל נתכשרו בברית הסליחה ובברית הלוחות בהדי הדדי, והטעם לזה הוא מפני שהסליחה והלוחות סרוכים ומעוגרים הם זה בזה כשלהבת בגחלת. ואין שום ציור ומציאות בעולם לזה בלי זה. ולפי זה, הלא כמו מאליה עולה היא מכאן המיטרא של הרמב"ן ש„התשובה היא שנייה לתורה“. כלומר, כבודם של ישראל הוא בתורת היותם בני ברית. שכן, להם ניתנה תורה שהיא היא ספר הברית. ומן הנמנע הוא שיקבלו את ספר הברית, מבלי הצירוף עם ברית ה„שלש עשרה“, שהיא היא ברית הסליחה והתשובה. והרי לנו במפורש ובהדיא כי התשובה היא שנייה לתורה.

כאן נראה כי לוחות שניות היתה מורה על חלוקה שנייה ללוחות הראשונים. והנה הדברים הללו פותחים לנו את שער-ההבנה בטעם הענין

שהנחה היסודית הזו שתשובה היא שנייה לתורה, נתגלתה לנו דוקא בפרשת מסע הדגלים. ומהלך הדברים כך הוא: כשם שבכלליות כנסת ישראל נתבדלו הדגלים, לידע, להודיע, ולהודע כי התחלקותם של ישראל לשבטיהם ולמחנותם וסדר עמידתם, היא בדוגמת התחלקותם של מחנות-שכינה במרכבה של מעלה, כמבואר בחז"ל, עד כדי כך

מאמר לד

צ"ן דמאמרי כ"י סוכות 20
1001 כגמ' צ"ח ק"ח

א. ברוך אתה הרוצה בתשובה. זו היא חתימתה של ברכת-התשובה בשמונה עשרה. ומשונה היא חתימה זו מכל החתימות בתפלת שמונה עשרה. שכן, כל החתימות באות הן בלשון פעולה, ואילו החתימה הזו באה היא בלשון רצון. ואם היינו באים לתת לחתימה זו דוגמא של שאר החתימות, היתה המטבע של חתימת ברכת-התשובה צריכה להיות: „המחזיר בתשובה“. ואם תימצי לומר, דהיינו מפני שהתשובה תלויה היא בכח הכחירה של האדם. זה אינו. דמכיון שאנו מבקשים על התשובה, בעל כרחך שיש כאן צד של מילוי הבקשה. והיתה החתימת צריכה לבוא בסגנון הפעולה של מילוי הבקשה. ואם הכונה של הבקשה היא על סיוע בעבודת התשובה הרי שפיר יתכן לחתום את הברכה בסגנון של פעולה. כגון „העונה לבעלי תשובה“ וכדומה. ורואים אנו מזה, כי תוכנה הפנימי של ברכת-התשובה, מחייב הוא את שינוי סגנון החתימה. והשינוי הוא בזה, שבמקום סגנון של פעולה, יבוא סגנון של רצון.

ב. הנה קריאת שלש עשרה מדות, קרויה היא בגמרא סדר תפלה. והרכותא הגדולה בזה היא, כי בעלמא נקטינן כלל זה בידינו כי התפלה כוללת היא שלשה עמודים: שבת, בקשה, והודאה. וידועה היא התוספתא כי שלשתן מעכבין הן זה את זה. ולעומת זאת קריאתם של „שלש עשרה“ מדות אין בהם רק עמוד השבת. ונמצא שזו היא תפלה שכולה שבת. והרי זה מהלך מיוחד כתפלה. יחוד זה, מה הוא אומר?

ג. לשונם של רבותינו בהסברת תכונת מהות תחסד הפועל בענין התשובה, הוא שדנים את עקירת הרצון כעקירת המעשה, שאף על פי שאת המעשה הנעשה אין להשיב; מכל מקום, כיון שעל ידי הרטה וקבלה והיודוי הוא עוקר את הרצון של החטא, הרי חסד התשובה דן הוא את עקירת הרצון כעקירת המעשה. ועל ידי כך נחשבת התשובה כתיקון החטא. כלומר, הנה הרצון הוא שורש כל המעשים. וכן הוא בגמרא קידושין לגבי ענין צירוף המחשבה למעשים.